Felix B. Gacura

P. O. Box 501 CEBU, CEBU, P. I.

206—208 Leon Kilat St.

Nagabaligya sa tanang klase sa mga basahong Binisaya ug duna usab mga Kinatsila ug Ininglis. Bug-tong Tindahan sa mga basahon nga mobaligya sa labing barato nga bili kay sa uban.

Mobaligya kami sa tinagsa, dinosina ug ginatus; apan kon gusto ka nga masayud sa bili sa among mga basahon, pagsulat karon dayon ngari kanamo ug pangayo sa among kátalogo.

Modawat kami ug mga panugon pinaagi sa C. O. D. apan patingahan ug ₱1.00, Kami ang mobayad sa mga gasto sa Koriyo.

MGA AWIT

SA

KABUKIRAN

MGA BALITAW,
KOLILISI, MGA GARAY UG MGA BALAK NGA HINAPID

NI

P. FERNANDO BUYSER

UG GIPAHINUNGOD NIYA
SA
YUTANG-NATAWOHAN

TOMO RRIMERO

SEGUNDA EDICIÓN

1911=1924

Liberty Press
Sugbo, Sugbo, K. P.

MGA AWIT SA KABUKIRAN

Mga garay, mga balitaw, mga saluma, mga kolilisi ug uban pang mga hunahuna nga pulos balak nga hinapid, tinigum, hinug-pong ug binugkos

Ni

REV. P. FERNANDO BUYSER, I. F. I.

Pinahinungod

Sa

YUTANG NATAWOHAN

PRIMER TOMO, SEGUNDA EDICION

3,000 Ejemplares

1924.

PINATIK—LIBERTY PRESS

N. Carmelo No. 22.

SUGBO, SUGBO, K. P.

Kaugalingon Ni Gg. Bruna A. Buyser.

HANDUMANAN

SA AKONG YUTANG NATAWOHAN

Inahan ko: Kining mga awit nga lugos nang madungog,
Binagay sa' kaugalingon ug matam-is mong pinulungan,
Nahasagol na lang sa huni sa maanyagong mga langgam,
Karon awiton ko sa ubos sa imong tulumbanan.

*
* *

Mga kuldas sa kitarang malanog ug matagingting,
Gibugkos ko kining mga garay, awit ug mga balak;
Mga bulak nga mahumot sa tanaman sa kasingkasing,
Sa mga igsuon ko ug mahigugmaon mong mga anak.

*
* *

Dawata king timaan sa akong paghigugma kanimo,
Halad nga ubos sa tanan, oh akong Inahang Yutá!
Sa labihan kong kakabos kini ra ang akong nahimo,
Kong tamayon sa uban, kanako mahal pa kay sa mutyá.

P. FERNANDO BUYSER

Marzo 1, 1911.

SA MGA MAGBABASA

Ako sama sa Putyukan nga naniba sa mga bulak
Sa tikahanawong tanaman sa karaang katitikan;
Sa akong pag-adto mao na unta ang pangapulak
Sa maanindutong piyuos nga sa kaamyon nawad-an.

*
* *

Daw kandilang masiga ako kanimo itunol
King basahong gamay bunga sa akong mga kabudlay,
Aron ang iyang kahayag kanimo magatultol,
Sa dalan nga mangitngit sa karaanang mga garay.

*
* *

Ikaw na magbabasa ang magsaway ug maghukom,
Dili sa pagdalayig sa akong mga maayong tuyo,
Kong mabasa mo dinhi dili masabut nga mga pulong,
Pinaagi sa usa ka sulat, sa kahulugan pangayo kanako.

*
* *

Gihalad ko kini alang sa atong Yutang Natawohan,
Sa kuldas sa kitara gitagik kining kabulakan
Nga ipurongpurong ko sa lubong sa akong mga Apuhan
Diin ang tunob sa Inahan tang Yuta buot kong hagkan

P. FERNANDO BUYSEE

Almeria, Febrero, 1911.

MGA AWIT SA KABUKIRAN

BALITAW NI LUIS=-PINAY

LUIS.—Ang ako Pinay pagtindog
Wala dad-a ang mga kasina
¿Makahimo ba ikaw sa pagganuod
Sa bahin ning paghigugma?

* * *

PINAY.—Dili usab ako mutindog dinhi
Kong dili pa ang mga pagtahod
Apan kong duna kay isulti,
Sulti lang kay dili ako musibog.

* * *

LUIS.—Kining akong paghigugma
Sa bukog Inday mikagit
Kong hinog ka pa lang sab-a
Lamyon ko hangtod ang panit.

* * *

PINAY.—Dili ako Luis mutu-o
Nianang imong mga sulti
¿Pila na kaha ka babaye
Ang imo nianang gitunto?

* * *

LUIS.—Kining akong pagtindog
Ako na nga ginatukib
Ingon sa balay gitukod
Giuna ko ang paglatid.

* * *

PINAY.—Ang imong mga tuyo
Daan ko nang hingsayran
Wala pa gani ikaw maghangyo
Ako na ikaw gibalibaran.

* * *

LUIS.—Human ko na baya latiri
Gikutkot ko na ang yuta
Gipatindog ko na ang haligi
Gisunod ko ang mga damba

* * *

PINAY.—Ako na kanimong gisulti
Nga dili na ikaw magbudlay
Ibta kanang imong haligi
Kay dili gayod ako muangay.

* * *

LUIS.—Ako Inday ang nagabalay
Usa ra ang akong haligi
Pagbutang sa abay-abay
Gidungan ko ang kaballete
Pagbutang sa kaballete
Dungan ang mga pagbo
Maoy ligong espiki
Ang takgos ug mga tarugo.

* * *

PINAY.—Ako gani magsulti
Wala ing balikbalik
Kanang imong haligi
Kaanugon lamang kausik
Kaballete ug mga pagbo
Kon muabot na ang bagyo
Walay manghisalin
Lulugtion tanan sa hangin.

* * *

LUIS.—Kutob ko ikaw makita
Sa usa ka pagpamilok
Ingon ako sa gipahigda
Sa maidlot nga mga tunok.

* * *

PINAY.—Kutob ko usab ikaw makita
Dako kong paghitingala
Anaa pa gani ang gatas sa baba
Namulong kana bahin sa gugma.

* * *

LUIS.—Sa gamay ka pang bata
Daan ko na ikaw ginapalandong
Karon ikaw nga dako na
¿Dili ba ako Inday makasilong?

* * *

PINAY.—Sa gamay pa akong bata
Daan ko na nga gipamulong

Nga kong ako madako na
Sa sulti dili ako palimbong.

* * *

LUIS.—Kanang sudlay mong sisik
Sa buhok nagatugabong
Ingon sa gugmang naglabtik
Sa dughan nagapanghagbong.

* * *

PINAY.—Kining sudlay kong sisik
Timaan kini sa katarong
Nga sa sulting palabtik
Dili kini palimbong.

* * *

LUIS.—¿Unsay bulong sa mingaw
Sa paglakat walay makuha
gitinguha ko sa adlaw-adlaw
Ang pagpaagay sa mga luha?

* * *

PINAY.—Adunay tambal sa mingaw
Mao ang humay ug saging
Ayaw katulog maadlaw
Pagdaro ug pagkaingin.

* * *

LUIS.—Kutob ko ikaw makita
Nahayag ang akong panan-aw
Gipakalangit ko ang yuta
Nga ginasubangan sa Adlaw.

* * *

PINAY.—Sukad Luis sa atong pagkita
Gibati ko ang panigsuon
Walay kapin sa hunahuna
¿Unsa pay imong hangyuon?

* * *

LUIS.—Sa saya mo nga malbarosa
Nga nalibut sa piniligis
Malooy ka ako pasuksuka
Sa hawak mo pabilikisa.

* * *

PINAY.—Ayaw Luis ipadayon
Kanang imong mga pulong

Kay ikaw gamay pang bata
Anaa pa ang gatas sa imong baba.

* * *

LUIS.—Lipaya ang akong kamingaw
Utang kong buot kanimo
Baslan ko ikaw sa ulahing adlaw
Kay ako magasilbi kanimo.

* * *

PINAY.—Dili ako mao ang makaglipay
Nianang imong mga kamingaw
Pamiling sa laing Inday
Nga sa tinguha mo makatagbaw.

* * *

LUIS.—Ay gipanilungan ko man gani
Ang kahoy nga walay dahon
¿Ikaw pa ba kaha ang dili
Gitan-aw ko nga may makaon?

* * *

PINAY.—Ako Luis ingon sa lagtang
Nga imo karon gipanilungan
Dili makatambal sa gutom
Kay makalanag pagakaunon.

* * *

LUIS.—Maayo ikaw Inday kay lipay
Ako tugob sa mga kasakit
Ingon ako sa ginabitay
Sa tungatunga sa mga langit.

* * *

PINAY.—Ang kalipay atua sa langit
Wala na dinhi sa Kalibutan
Ang sa yuta pulos kasakit
Wala nay sarang kalipayan.

* * *

LUIS.—Inday ang imong pagdili
Daan ko na nga nasabut
Kong duna pa akoy bahandi
Tingali ikaw mubuot.

** *

PINAY.—Ako nganing gidili
Ang anak sa mga Hari

Ikaw pa ba ang dili
Gitan-aw ko walay bahandi?

* * *

LUIS.—Kanang imong kagahi
Gidutlan sa dakong kahumok
Gani ang lubas tabigi
Gilagbasan sa isdang tamilok.

* * *

PINAY.—Antusa ang imong palad
Ayaw kasakit sa pamalibad
Kay bisan unsaon sa pagpaagi
Palad ko gayud nagamasuki.

* * *

LUIS.—Ikaw ba ang kahoy nga miyapi
Nga miturok sa luyong tampi
Pagbantay kay hikankanan ka
Ning tubig nga nagaagi.

* * *

PINAY.—Kini Iti nga kahuya
Dili madali pagkatumba
Kay wala pa gani ang hangin
Nasuko na nanuwaysuway.

* * *

LUIS.—Bisan adto ka sa langit
Kaanyag nga walay sanglit
Kong ako ang magasangpit
Mukanaog ka gayod sa pilit.

* * *

PINAY.—Kong akoy adto sa langit
Lalake ka nga lumayan
Ayaw pagbudlay pagsangpit
Kay sa linti ko ikaw pakanaugan.

* * *

LUIS.—Pusta ako Inday limisa
Sa binulakan mong kandungga
Kong si Nanay mo mangutana
Ingna pinili nga bunga.

* * *

PINAY.—Luis maoy hangyuan mo
Kadtong uban nga mga bulak

Ako dili gayod makahimo
Kang Nanay sa pagpamakak.

* * *

LUIS.—¿Dili ba durohay balanti
May malubaron ug dili?
Ang balanti dapit sa bonbon
Molubad kong kamatayon.

* * *

PINAY.—Mao kini, Luis, ang balanti
Nga sa pulong magakanunay
Umingon ngani nga dili
Ayaw na lamang pagbudlay.

* * *

LUIS.—¿Inday unsay lumay mo
Sa sulod sa higdaan mo
Nga natulog ako sa udto
Gipukaw sa kahumot mo?

* * *

PINAY.—Akoy ingon sa bulak
Sa kaningag nga kahoy
Wala pa kanakoy midapat
Bisan diyutay nga hinuyohoy.

* * *

LUIS.—¿Ikaw ba ang dalaga sa Kotta
Gibantog nga dili makuha?
Kong dili ka buot sa hangyo
Kuhaon ko ikaw sa kilokilo.

* * *

PINAY.—¿Ikaw ba ang ulitawo sa natad
Nga dili maantigong mohangyo?
Ang ako kanimo nga ipamalibad
Mao ra usab ang lingolingo.

* * *

LUIS.—Kong ako mohangyo ug babaye
Lingkuran ko ang iyang saya
Kong moingon nga: ¡Hinda gani!
Moingon ako: Karon kay mibuot ka.

* * *

PINAY.—Kong akoy hangyuon ug lalake
Akong pagahapuyhapuyon

Sa giandam kong labingki
Ug sa yuta ko siya pahakmagon.

* * *

LUIS.—Bisan imo ako iwaslik
Sa kamot mo iwilikwilik
Mukupot ako sa imong saya
Muhawid sa imong pilitina.

* * *

PINAY.—Bisan asa usab ako ibala
Bisan pa pagabitayon
Dili pa gayod ako mamana
Dili pa makigtiayon.

* * *

LUIS.—Tapat na lang ako mag-inusahan
Magpuyo sa pagkabuotan
Makuli kining asawahon
Mulakat dili tugotan.

* * *

PINAY.—Unsaon ko ba usab ang bana
Mao ra ug yawa nga muagda
Pinakaayo ko si Nanay
Musugo sa hinayhinay.

Pinay--Luis

PINAY.—Hinugay na sa paghinangyo
Dili ako dalaga, ako kay minyo
Pakaingnon ugaling ako dalaga
Kay pinalayaw man sa bana.

* * *

LUIS.—Matarong ang imong sulti
Kamatuoran nga walay bakak
Mutuo ako nga ikaw may bana
Kong itangkil mo sa imong hawak.

* * *

PINAY.—Ayaw na pagbudlay paghago
Sa bahin Luis kanako

¿Buot ba ikaw pa buno
Sa nagabantay kanako?

* * *

LUIS.—Itug-an kay paliton ko
Ang nagabantay kanimo
Dili ko paliton sa salapi
Paliton ko sa kinabuhi.

* * *

PINAY.—Kong ikaw-Luis mangasawa
Si Tatay ug si Nanay maoy sultihi
¿Kay kinsa bay musaka sa kahoy
Nga sa punoan dili muagi?

* * *

LUIS.—Matuod ikaw mao ang bulak
Sa usa ka maambong nga kahoy
Dili ko maagi sa punoan
Kong dili hagdanan sa imong kalooy.

* * *

PINAY.—Kong buot ka Luis mangasawa
Atuay katunggan daruha
Dili ka gani makadaro
Si Inday dili maimo.

* * *

LUIS.—Kinsa bay imong hindung-gan
Nga pagadaruhon ang katonggan
¿Dili ba kita higaba-an
Kumbinto kana sa tambasakan?

* * *

PINAY.—Kong buot ka Luis mangasawa
Atuay balay namo ayuha
Ang salog niya nga bahi
Alisdi sa pulos sapi.

* * *

LUIS.—Hulata sa dili madugay
Kay mudangat ako sa inyong balay
Ang salog ninyong bahi
Alisdan ko ug pisos kahati.

* * *

PINAY.—Kong buot ka Luis mangasawa
Atuay balay namo ayuha

Ayaw pag-atupi sa nipa
Atupi sa pulos tisa.

* * *

LUIS—Unsaon mo Inday ang tisa
Halayo kadtong Manila
Ma-ayo na lamang ang nipa
Kay ania ra sa atong yuta.

* * *

PINAY.—Kong buot ka Luis mangasawa
Atuay balay namo ayuha
Ang atup niya anahaw
Alisdi sa Pako ug langaw.

* * *

LUIS.—Magaunsa kita sa langaw
Madugay pagatigumon
ma-ayo nalamang ang anahaw
Kay ania ra sa atong libon.

* * *

PINAY.—Kong buot kang mangasawa
Atuay lasang daruha
Ang kabatu-an ug kabatangan
Imong pagahinlu-an.

* * *

LUIS.—Kanang tanan nga gisugo mó
Sa madali akong tumanon
Maoy mahimong daro ang baboy
Ang amó maoy mag kupot sa liboy

* * *

PINAY.—Kong buot ka Luis mangasawa
Atuay balay namo ayuha
Ayaw salugi sa anibong
Salugi sa pulos dagom.

* * *

LUIS.—Giunsa mo pag hunahuna
Pagasalugan man nimo ug dagom
Kong duna na kitay mga bata
¿Dili ba mahatuyom?

* * *

PINAY.—Kong buot kang mangasawa
Atuay laud hinasa

Kong dili ka gani makahinas
Si Inday dili mo maganas.

* * *

LUIS.—Buot ka ba gayod mutan-aw
Sa akong pagkalalake
Kuyogi ako sa linaw
Kay hinason ko unyang gabii.

* * *

PINAY.—Ako ingon sa bulak
Sa kahoy nga handamay.
Sa imong mga bakak
Dili gayod malokmay.

* * *

LUIS.—Ikaw mao ang bulak
Nga kanako dili maluoy
Kong awitan ko ikaw sa balak
Magahilak ka magadangoyngoy.

* * *

PINAY.—Ako ingon sa bulak
Sa kahoy nga anagasi
Kong ikaw mulakat
Kanimo dili mawili.

* * *

LUIS.—Ikaw ba mao ang bulak
Nga kanako dili mawili
Kong dili mo ako hikit-an
Muhilak ka mukisikisi.

* * *

PINAY.—Akoy magpakabulak
Magpakabulak sa hagunoy
Bisan ikaw magahilak
Kanimo dili maluoy.

* * *

LUIS.—Kong kanako dili ka maluoy
Magapakahimo akong Mangloy
Magaawit ako magat goyugoy
Aron ka magbakho ug magdangoyngoy

* * *

PINAY.—Kong luto imong pangayuon
Andam ako sa paglung-ag

Gugma ko gani imong kinahang
Dili ko gayod kanimo ihatag.

* * *

LUIS.—Bisan ikaw Inday magdung-ag
Usá ka daura-ang kan-on
Kong ang gugma mo dili ihatag
Dili ako lami-an mukaon.

* * *

PINAY.—Bisan ikaw mag luhudluhod
Kang Tatay ug Nanay mutuhod
Dili ako nila itugot
Kay ako maoy ilang ti-il ug kamot.

* * *

LUIS.—Ayaw Inday kabalaka
Kay ako maantigung musulti
¿Hain man ma-ayo ang duruha
Kanila ang magasilbi?

* * *

PINAY.—Ako dili gayud patunto
Sa mga sulti nga pulos bakak
Kay kong ako maha-ispidno
Dili kaman mu-unong pag ambak.

* * *

LUIS.—Pananglit Inday mamatay ka
Ako kang pagaunungan
Kong adto na kita sa Camposanto
Buang ba ako nga dili mudagan.

* * *

PINAY.—Akoy kahoy nga hanagdong
Nga miturok sa kapatagan
Dili kana makapanilong
Kay adunay nagatima-an.

* * *

LUIS.—Itug-an kay ulangon ko
Kanang nagabantay kanimo
Dili ko ulangon sa dalan
Ulangon ko sa higda-anan.

* * *

PINAY.—Bisan unsaon nimo pag lalang
Pag bitik ni-ining langgam

Kong sa ubos nimo la-angi
Sa ibabaw ako nimo pa-agi.

* * *

LUIS.—Pananglit ikaw mudalagan
Dili ako kanimo mulutos
Kay kong adto kana sa kahitas-an
Sa gugma ko ikaw magapos.

* * *

PINAY.—Bisan imo ako pagabatikon
Ug sa dalan pagabatayanon
Dili mo ako hisakpan
Kay dalaga kini nga pangliusan.

* * *

LUIS.—¿Ikaw ba diay si pangliusan
Dalagang mabinantayon?
Pagbantay kay sa sulti ko ikaw likisan
Ug sa gugma ikaw pagagapuson

* * *

PINAY.—Ayaw Iti ikasakit
Kining pamalibad kong himpit
Dili pa kaha buot ang langit
Kitang duha magakadait.

* * *

LUIS.—Ang pamalibad mong himpit
Imo lamang kanang binu-utbuot
Sak-on ko ang mga langit
Kay adto ako makigsabot.

* * *

PINAY.—Ayaw Luis kahiubos
Sa pamalibad kong bug-os
Dili ta palad ug signos
Fortuna ta nagakabalios.

* * *

LUIS.—Unsaon ko sa pag hiubos
Sa imo Inday nga pag pamalibad
Nga dugay kona ikaw gigapos
Sa gugmang dili mabadbad.

* * *

PINAY.—Kasingkasing ko nga madasig
Tabangi akó sa pag pamalibad

Aniay lalaking bu-ot mulupig
Kanako bu-ót mubihag.

* * *

LUIS.—Bisan unsaon mo sa pagpamalibad
Niining gugma kong matu-od
Dili na ikaw makabadbad
Kay maayo nga pagkalangbud.

* * *

PINAY.—¡Oh! daw tubig kang matinaw
Nga gibunyag ning kasingkasing
Niining dughan mamingaw
Nanaha ka ug nanalingsing.

* * *

LUIS.—Pag kamaayo sa imong gawi
Walá akoy takos ibalos
Ania ang kalag ko ug kinabuhi
Kanimo akong itapus.

* * *

PINAY.—Kong mga bayhon pa lamang
Dili ako kanimo mag apas
Ugaling kay kagawi-an
Iunung ko kanimo kalag ug lawas.

GARAY SA KARAANAN...

—

Paandamon ka kang taligpulong
Kay muanhi si pulunganon.

—

¿Kinsa kining balay,
Kinsa kining balungbalong?

—

Balay kini ni Iman,
Balay ni Agutiman
Sa tinugbungag bunga
Sa hinagdanag sangkugi.

—

¡Tagbalay! ¿Makasaka ba ako
Makadaangdaang ba
Sa binulawan mong hagdan?

—

Saka, saka pagdayon.
Saka pagtulumbayon
Walay nakasiko sa pantaw
Walay nakabalabag
Mao ray nakasiko ang bunga
Mao ray nakabalabag ang buyo

—

Dayon, dayon Dahulag
Dahulag ayaw undang
Ayaw hiuluagsunod
Ayaw pag-alangalang
Walay nakasiko balantang
Walay makauulang.

—

Dayon, dayon Dayuray
Kay walay siko ning hagdan
Walay nakabalabag
Dili kini makuli sak-on

Kay balayng maabiabihon.

—

¿Asa man ako lingkod
Asa man ako mupairaid?

—

Diri, dinhi ka lingkod
Dinhi ka paurarav
Salog kong sinilhigan
Hiniso kupag lana
Pinakasinaw ko.

—

Diri, diri ka lingkod
Diri ikaw magpairaid
Sa hiyabuan sa lana
Sa hibanawbanawan.

—

Diri, diri ikaw lingkod
Diri ikaw magpahulagdong
Sa daw tinagik baslay
Sa tinagik kawayan
Sa kayabuan sa lana
Sa kabanawbanawan.

—

Inday, gibantog kang bingkad
Gibantog kang binukot
Kami buot unta palimos
Kang sawasawang baliw
Kang agwasong bawongkay.

—

Hinayhinay pag-inanay
Ug magpangutan-any una
¿Unsa kaha kining kahuya
Unsang lambayungana
Ang gituboan niya pangpang
Ang gitugkan niya panas
Lunsay maayong kahoy
Ang dahon iyahay sangngad
Ang bunga isigsagiwid
Isigdapat sa yuta.

—

Binulak kini sa patag
Nagtubo kini sa bukid
Sa tumoytumoy sa bungtod
Pinakamahal sa palad
Langit didto haduol na
Pagakab-uton nay Bulan
Nagapanahon ug luoy
Nagpamunga ug gugma
Mauroturot ang baho.
Gibaho sa hinuyuhoy
Sa pagkabantag sa Adlaw
Sa pagpamuti sa silong
Ug pamutigas sa bungbong.

—

Dawata kining tagay
Tagay nga dili hipno
Apan namuaypuay.

—

Dili na ako pa Butwan
Dili na pa Bulinay pa
Kay daan na man gibuntan
Daan nang kinilikutan
Muinom na ako lamang.

—

Dawaton ko kining tagay
Nga giamuma mo kanako
Akong pagaimnon
Ug pagayugumyugumon.

—

Ngari na kita mangaon
Atong pagaangayan
Gani usa ka buok talisay
Naapod pito ka magsuon.

—

Gugma ra ang mangaangay
Ug magakasama ang gawi
Tawgon pag-ingon: ¡Uroy!
Tubagon kong ¡Unsa uroy!

—

Dili mo ako pagpiliton

Dili mo ako pagpugson
Kay dili ko uyon ug angay
Dili kana magbudlay.

—

Bisan ako mahasalugsog
Nga dili lamang mahatiunay
Kay bisan pagatilibon
May mahasalin gihapon diyutay.

—

As-as nang kabungturan
Tubas nang kahandigan
Ang duruha tutulo na
Ug ang haduol halayo na.

—

¿Asa ko kini pagtungga
Asa ko kini palanuga
Adto ko ba pamulunga
Sa putling babaye
Sa maduasduas?

—

Dalidali mong musigmat
Dalidali kang muganuod
Putot pa kining bulak
Ug ginapabukad pa
Sa luyong bungtod lingia
Sa luyong dagat balilikda
Atuay mutyang masiga
Angayan kadto kanimo
Adtua panilungi
Kay makabibihag.

—

Kanimo Kawayan
Dili kami pasilingan
Kay masaba ka hanginon
Maigutigot man
Dili kami pasibay
Dili gayod pasilingan
Kay mabanha ka hanginon
Mautakutak pa
¿Kinsa bay imong hindunggan

Kinsa bay hingpamatian
Nga pagakabibahay itlog
Ug pagakauhay lisog nangka?

—

Ayaw kini pagbal-a
Ayaw kini pagbagasbasa
Kay kalapinigan ang dahon
Kalingatungan.

—

Paghinay sa pagatumban
Sa pagagiudgiuran
Kay bato kining madanglog
Ug makananayak.

—

Pagbantay sa pagatamakan
Sa pagainud-inuran
Kay bato kining madanglog
Inabuaban
Balay kini sa ito
Binantayan kini sa danggit.

—

Hinayhinay uboga
Ayaw pasugabuha
Maitom kini madanggit
Isdang makatutunok.

—

¿Unsay kahadlokan ko
Unsay kalisangan ko
Nga ginabakos koy tinai
Ug ginakalot koy baraw?

—

Gitanom koy kalibkid
Sa sinilhigang natad
Kap-atan ang salod ko
Kalim-an ang dawatan ko
Nahayabo ang tuba ko
Nahimong sapang diyutay
Kalutawan nag Adyong
Kalawigan nag Galila.

—

Banti magpamati ka
Hinayhinay ikabalantias ka.

—

Tingala ra kang Huthot
Tingala ra kang Alimukon
Buluyaboy rang muagi
Subsob rang mulabay dinhi
Anaa na kahay salag
Anaa na kahay hinluoban
Sa sangasanga sa bakhaw
Sa udlot sa Alangilan.

—

Hanighanig hamindang
Halithit hangbabalod
Ang hingbangdayan balod
Ang hingsuptan Alimukon
Ang Tagbaya maoy naigo
Ang Tamsi maoy nahakuliso
Ang Tigso maoy nangaraykaray.

—

Si bakhaw mainamdamon
Kay wala pa gani ang hangin
Nanuko na nanuwaysuway.

—

Matuod nagapuyo ka
Sa tubig sa Hagubinaw
Tuburan sa hupahupa.

—

Unsa may anaa kang siko
Hinanib man lamang ni abaga
Nagasiko ugaling
Ug nagabubahiklo.

—

Wala ako hibalo hiulog
Wala hitagulili
Sa alagian sa sihi
Sa dalan sa Amalungpong.

—

Hulathulat katambak
Hulathulat tambangungo

Kay nagalubid pa ako
Ug nagabalinsoot pa.

—

Buaya, buayang bangtan
Halo, hawong dilaan
Si umang nagtaok na
Si kaguko nagputak na.

—

Magaihaw kitag danggit
Pagadangaydangayan
Kong duna kay putot tugkan
Duna akoy baktin tang-an.

—

Kawayan kang kawayan
Kawayan sa higadhigad
Butong sa luwakluwak
Wala pa ikaw pagputli
Wala pa kapilaypilayi
Buaya ang nagabantay
Baksan ang nagaalima
Anaa pa kanag tinumban
Anaa pa kanang linubgan
Nagakadamadama.

—

Ako man nanoble
Sa ganghaan dako agi
Pag-abot ko dayon niwniw
Nangahilo ang mga triniw
Lahos man miawhag
Ang langgam pitpitaw
Sumayon ko ¡hi, hi, hihi!
Miingon siya: ¡ayaw bitaw!

—

Hinayhinay sa kasuko
Kay mabalingkong ka undo
Unya kong ikaw mabalingkong
Ingnon ka nga buangbuangon.

—

Mao rang ulaya
Mao rang nayuna

Sa udlot nagakalain
Sa dahon nagakabinata
Iya rang kalaya
Iya rang kalanuslanos.

—

Sakayan sa tungod ko
Binta sa tugbungan ko
Pagalulanlulanon ko
Pagalumankiyaon.

—

Dili ako paluhan
Dili palumankiya
Kay sulngon ko buong man
Dung-on ko balanaan man
Balanaan sa dulong
Buong sa taliwala.

—

Kaanugon sa akong sudlay
Kaanugon sa salaysay
Nga natapdag sa silong
Ug nahulog sa budlaran
Uroy Agta pulota
Malarom kanauga
Kay gitauban na ang silong
Ug ginasalapan.

—

¿Diin ka sa hulaw
Diin ka sa laganglang
Manday magaulan magabulad ka
Ug magapakasilkasilka?

—

Kahayag sa bulan
Kahayag sa bituon
Bulan sa kahitas-an
Bituon sa kalangitan
Inday magpamati ka
Kong dunay magduladula
Kumubot ka sa abaga
Sa abagang man giluy-an
Buktong mapuanguron

Dalaga kang buotan
Dalaga kang tinago
Dalagang pinabakho
Pinadungakdungak.

—

¿Kinsa kadtong miagi?
¿Kinsa kadtong milabay dinhi?
Dalaga ang iyang pamayhon
Minyo ang pamahunpahon
Gugma ra ako mukuyog
Gugma rang makigtiayon
Dalaga pumuyo ka
Minyo magpaharong ka.

—

Hunong ayaw sandurot
Sulti patalinghugi
Tagkip kining pangpang
Makuling kabikabon
Bisan hagdanan ug sapi
Dalan niya linukban
Ginakutan ug batik
Wala dinhi ang yawi
Tua kang Bantangon
Sa pinakamahal ko.

—

¿Kinsa kadtong miagi
Kinsa kadtong milabay dinhi
Pagaduhaon ang lakang
Tutulo ang binagokbok
Pagabasalbasalon?

—

Nagtugon si Amba
Nagtugon si Magsayuma
Dili na ako paglingion
Dili na ako pagbalilikdon
Kay inyong haligi lingatong
Inyong tuko hamindang
Inyong takgos daramo.

—

¡Hay mabingkad!

Tan-awa ako lingia
Sa luyo mong siko
Sa kiniaykiay.

—

¿Unsa bay imong pagaapason
Unsa bay imong paganunton
Ning tinapakag saya
Ning nagabakos ug bagon?

—

¡Oh! bulak sa manol
Bukad nga mao pay pagpanakmol
Lirio nga mao pay panakoltakol
Lingia intawon ako balidikda
Sa luyo mong siko sa kiniaykiay.

—

Dawata kining akong kalooy
Kangkanga kining akong gugma.

—

Paskan rang tuloga
Paskan kong paghinanok
Sa paghimata ko
Ug paghibukangbukang ko
Adlaw dili na adlaw
Bulan dili na bulan
Sa paslangan ako lingkod
Sa ganghaan magpauraray
Nagakupo akog uran-uran
Ug nagabudyas na lamang.

—

Paskan kong tuloga
Labihan kong paghinanok
Muadto na lamang ako unya
Sa pagkadalag sa adlaw
Sa pagkasalindahaw
Pag-andam tabako ingog bukton
Tilad ingog kinumkom
Kang ikatabok ug awó
Ug ikag tulaktulak.

Hinay pag-inanay
Magpangutan-anay una
Kay tagsa ra baya ang tangog baktin
Nga ikapulo ug kalis.

—

Lalake kang lakipon
Buot kang mukumbot
Buot kang mukuyapot
Ning sidsid sa saya.

—

Dili ko ikaw biyaan
Dili ko gayod bulagan
Abal-an ho ikaw sa atbang
Nga ako kanimong pasumangilan.

—

Wala pa gani sumubang ang adlaw
Wala pa gani sumalingdahaw
Nagahunahuna na akong musigmat
Daan nang mubunganga
Anhi ba ako ka sigmat
Anhi ba ako kabunganga
Unya pa ba ako kasigmat
Unya pa ba ako kakakha?

—

Ania si Tulumbayon
Igsuon ni Pulunganon
Sa nagapung-ong pangdan
Sa nagakaungon-ungon.

—

Kabsan kawad-an
Daghan kapamayluan
Kong wala sa kaugalingon
Atua sa tigbalayon.

—

Hinayhinay Aluntad
Kay hilaw pa ang saging
Ginapaayupan pa.

Galingging galingging
Sa linapaan sa kanding
Diha ka ra magligidligid
Ug magkalulimpaso.

* * *

Balubalong na Indong
Balubalong napanangitan
Dili man isdang tinuod
Dili man balahawon.

* * *

Malinaw king katadman
Nagabalaod king luok
Dili ko ikaw undangan pagnanaw
Kong dili ko ikaw masalikomkom.

* * *

Lumangkiya: dili ko ikaw undangan
Kay giandaman kag kawng maanindot
Ug kabibang maanyag.

* * *

Bantay sa pagatumban
Bantay sa alakangan
Kay dunay bato nga madanglog
Kay dunay makilas tumban.

* * *

Maayo ka diay manakgos
Maayo ka diay mangulili
Ahugtan ug luagan
Ug pagatugaktugakan pa.

* * *

Maligo ako unta
Ug manabliganay
Wala na ako mahakaligo
Wala na makapanabliganay
Kay ingon ako sa hinsubhang
Ingon sa ginasalibuhan.

* * *

Asa na ako padulong
Asa na ako pasingadto

Kapasgaway punoan
Hantik maoy dahon.

* * *

Anhi ra ako pasiilin
Anhi ra ako pasingadto
Sa gituboan kong pangpang
Sa gilinkuran ko dinhi.

* * *

Siput ko, siput ko
Ginasalibot ko
Dili da dupa dili dangaw
Miabot sa Magindanaw.

* * *

Bisan magdawlong daw limpaw
Magdapuno daw sinapsap
Dili maingon kang ginlum
Magakaligidligid.

* * *

Ari na ako, muiwas na
Wala nay sabudsabod
Manamilit na ako lamang
Magapalulinghayaw
Ug magapanglihaylihay.

* * *

Ngadto na apan lingion mo ako gihapon
Ug imo akong balilikdon
Sa luyo mong siko
Sa kiniaykiay
Ugma ma ugma
Damlag ma Domingo
Tunggan ta sa Lunes
Pirara sa Sabado.

* * *

Owak, owak sa dubdob
Owak, owak sa gindaruhan
Ginintinggintingay ikong
Dinayandayanan.

* * *

Agipo nga dahunan
Baga nga salingsingan
Nagaputak na ang umang
Nagataok na ang kaguko
Pagasikupon ang kuapdop
Pagalayahon ang tubo.

* * *

Panday ang tiil ko
Nagalabi ang itutunob
Wala pa gani mahamugso
Daan nang nanibugsibog.

* * *

Asa ako kasandig
Asa ako paurarig
Anha ba sa ginuayguay ko
Ug anha ba sa ginihaygihay ko.

* * *

Batakbatak pamunak
Bakibaki panapudapo
Ikaw unay sa tubig
Ikaw ang hingaligo.

AWIT SA MANANANGGOT

Nalibog kining akong buot
Ning akong pagpananggot
Lawas ko lamang nadunot
Walay salapi nga miabut.

* * *

Sa buntag ingon man sa hapon
Ginadungawan ko ang kamatayon
Wala gayod matigayon
Kay igo ra sa inum-inom.

* * *

Tinunto ko kini lamang
Lawas ko ginausikan
Kong duna na gani sumsuman
Ang kabudlay ko ginabiyaan.

* * *

Nan kay hapon na upod
Maayo na nga igasugod
Imoy pagdukdok na sa tungog
Ug sa tungganan isulod.

* * *

Itay ania may unod
Sa tungganan nahasulod
Dagko na kining ulod
Gulugudlam lamang sa lumod.

* * *

Ang unod kana sa baka
Nga kagabii nahasubra.

* * *

¡Hu. mananangggot!
Paimna ako mariyot
Bisan usa lang ka tagay
Ibugto ko galing sa akong laway.

* * *

¿Si Ingkay ba ang imong ngalan?
Anak kag maayong tawo?

Maanyag ka uroy nga babaye
Daw sa buling wala dukti
Nan kay ikaw man ang nanamkon
Sa tuba ko ikaw akong paimnon.

MGA HARANA

Ang imong kahamili
Ingon sa Rosal nga maamyom
Bulak ko nga pinili
Natimban sa katahom
Nagadapit sa kalipay
Ning pobre nga masulub-on
Nga naga-awit sa mamingaw
Sa pagdayeg sa imong kamahal.

*
* *

Jazmin preciosa
Ning kasingkasing
Nga ginapaniba sa kalanggaman
Ginadugok kay bulak nga mahumot
Uban sa hinuyuhoy
Ning tun-og sa kagabhion.

*
* *

Ikaw man mao ang bulak
Nga gihatag sa Providencia
Nakalingaw niining conciencia
Nakalipay ning nagahilak
Ipakita ang imong kagayon
Sa imong pagkamalipayon
Ning oras 'nga himalatyon
Ning makuli kong pagkabutang.

*
* *

Sa imong bintana
Tamboi sa madali
¡Oh! Venus astro
Ning kasingkasing
Ipakita Diosa
Ang imong kapawa
Niining mangitngit
Nga hunahuna.

*
* *

Mahal nga mutya sa Oriente
Nga sa kaanyag ikaw nabantog
Kang Venus, Jupiter ug Marte
Sa kahayag ka nakig-ilog
Tamda ug patalinghugi
Kining nagtuaw nga masulub-on
Itunol Diosa, itunol Diosa
Ang lunsay mo karong kagayon.

* * *

Ayaw ikasakit
Ug ikabudlay
Kining nagbakho
Ug nagpanghayhay
Sa pasaylo hatagi
Kining mapasipala
Adios prenda querida
Sa kasingkasing ko ikaw gidala.

LINAWAAN

May kahoy nga linawa-an
Sa bukid nangawankawan
Ni Bathala gibut–an
Mitupong sa ulasiman.

II

Si tatay ug si Nanay
Nagtanum sa tangkong
Ang lindog biyabas
Ang dahon biyasong
Ang bunga niya kahil
Sa pagkahinog limon
Palutan kay ukban
Piña kong kaunon.

AWIT SA USA KA ILO.

Pagkamakahihilak, pagkamakasusubo
Sa pagpinalandong ni-ining pagka-ilo
Labi na kay namatay mahal nga inahan ko
Gibilin si tatay nga dili nagmamangno.

—

Kay ang kang Tatay lamang nga gikalisangan
Ang pagsinaka sa mga kabalayan
Mao lamang gidumdom sa oras ngatanan
Ang pagpinamiling sa mga kababayenhan.

—

¡Ay! pastilan, Tatay, kong malu-oy ka
Ayaw gud una, Tatay, pagpangasawa
Kaming mga anak mo una lilingia
Sa pagkadaghan namo ug pagkagagmaypa.

—

Bisan ka man Tatay mainasawan
Basta kami una pamuotbuotan
Kay bisan naman lamang kami pagdagmalan

Nga dili kaayo pagkinasab-an.

—

Kong makuli naman ang among kabutang
Labi kamakuli kong pagdudagmalan
Sa pagka-on ug pagkatulog pagkinasaban
Sang pinakainahan nga ginakulian.

—

Kay ang buhaton sa pinakainay
Ang kahingasaba ug kaparatumboy
Kong masakit kami dili maluoy
Sanglit kay laing tawo dili muogay.

—

Nagtan-aw ka man Tatay, niadtong inahan namo
Inahan god nga lunsay, inahang kaugalingon
Kong masakit kami dili ngani mukaon
Kay nalisang ang ulo sang pag-ibubulong.

—

Sa pagkamatay ni Inay maoy ginatugon
Gibilin kang Tatay diyutay nga pulong
Nga ang mga anak niya mao gayod ang mangnoon
Nganha sa pagkadagko dili pagbubulagon.

—

¿Unsa ba Tatay nalimot kana ba
Sa mga tugon ni Inay niadtong tikamatay na?
Bisan ka Tatay mangasawa
Kun di ang mga anak mo una lilingia.

—

Labi na gayod, Tatay, kamakasusubo
Kong pagbubulagon kining managsuon
¿Kay dili ba si Inay kanimo nagtugon
Nga dili mo kami bulagon hangtud sa pagkadagko.

—

Pagkamakahihilak, pagkamakasusubo
Sa pagpinalandong ning pagkailo
Labi na kay namatay mahal nga Inahan ko
Gibilin si Tatay nga dili man kanamo nagmangno.

BALITAW NI AMOROS (1)

Pagkagarbuso niana nga bukid
Nga sa panganod buot makig-indig
Magpangatipak ug magpangatumpag
Mahasagol sa yuta nga patag.

May dakong kahoy nga miturok kaniya
Wala hibaloi nganong natumba
Giadto ug gisusi sa mga silingan
Napukan naligid kay gianayan.

Unya gitalikdan siya sa kalamgaman
Mipanaw nangita sa laing tugdunanan
Unya sa pagkalaya na niya sa kadalanan
Gitumban gibugha sa katawohan.

Busa kitang tawo ning kalibutan
Dili ta ikapananSag ang pagkaadunahan
Kay gani ang lag-it nga kapangpangan
Natipak naligid sa kapatagan.

MALVAROSA

Pinili ko nga dahon
Mao ang Malvarosa
Didto ko talamna
Sa pinili nga yuta
Ang mga macetas
Sa mga dalaga
Dona may mamatay
Apan mabuhi sa iba.

Kapaanuanuhon
Kini nga macetas
Dili mabuhi

(1) Matud sa mga sugbuanon si Amoros mao ang nagbalak ug naghuni ning balitawa nga ginahuni sa Banda Municipal sa Sugbo.

Niadtong walay palad
Bisan kong buhi na
Kadtong iyang sanga
Mukalit pagkamatay
Sa iya nga macetera.

YUTANG NATAWHAN (1)

¡Oh! yuta kong natawohan
Nga nagadangoyngoy sa kanunay
Sa kinabuhi ko ikaw halaran
Ug dili ko tagdon ang mga kabudlay.

Wala nay malisod nga palandungon
Ang magpuyo sa pagkaulipon
Bisan makatulog pagapukawon
Sanglit kay suluguon.

AWIT SA KURATSA

Didto sa ibabaw
May Misa de gracia
Nagabutobuto ang kanyon
Sunod ang mga bumba
Ako nagpangutana
Kong unsang piyistaha
Gikasal man ngay-an
Si Santa Maria.

SALUMA I.

Tapat ako magsakay sa mabalod
Nga dili sa dagat nga malinaw
Kay sa unos dili ako malunod
Malunod ako sa mga kamingaw.

* * *

Ang pagpungasi sa Habagat

(1) = Ginaawit kini sa mga tinun-an sa Central School sa Sugbo.

Gipangahas ko pagpamaroto
Kay bisan ako tabunan sa wakat
Antuson ko, inday, tungod kanimo.

* * *

Gilayag ko man gani
Aug dagat nga nagapungasi
Ikaw pa ba ang dili
Sumpay ka sa kinabuhi.

* * *

Ako, inday, ginalayag
Ang dagat nga labing "rebelde"
Matuod ako natundag
Apan ang luwan ko walay napildi.

* * *

Dugay na ako sa dagat
Sa mga moros wala bihaga
Sa paghinagbo ta ug pagkasugat
Gibihag ako sa imong mga mata.

* * *

Bisan ang dagat malinaw
Isip nga namaludbalod
Dili ako magsakay sa baroto
Kay tingali ako malunod.

* * *

¿Hain na ang mga moros
Kay musakay ako paglugos?
Dili sakayang hinu-od
Musakay sa pagpanlu-od.

* * *

Ka-ilo sa magsasakay
Gina-isip na lamang patay
Ingnon ugaling nga buhi
Kong sa balay mahapa-uli.

* * *

Gikan pa ako sa dagat
Basá pa gani ang akong kalsunis
Sa pagkabati ko sa imong tingog
Midalagan ako wala makag-ilis.

* * *

Kay sa ilalom, inday, sa dagat
May ambuhutan nga nagaawit
Ang pulong sa balak niya
¡Walay gugma nga ikasakit!

* * *

Maluoy unta ang mga langit
Nga paayunon ako sa hangin
Kay kaalaut sa akong pagsakay
Kong sa kapupud-an madugay.

* * *

Sa pag-ingon mo, inday, nga dili
Midayon ako sa pagpanakay
Walay takna sa pagpauli
Kay sa dagat ako magpakamatay.

* * *

Akoy nagasakay sa Punting
Nagalayag nga walay hangin
Sa lawod ako nahabangga
Ug sa hubasan hinuon mitulin.

* * *

Kong sakayan pa ang akong lawas
Sa luwan tugob na gayod kaayo
Akoy nagasakay sa hubas
Nahasanglad sa ngitongito.

* * *

Ingon ako sa kahoy tabigi
Nga nagalutaw lamang sa dagat
Kahibulungan nganong nabuhi
Nga sa yuta wala man dumapat.

* * *

Ang tanan nagapadulong
Sa unugan sa kamatayon
Ang tanan nga mahagahong
Dili na gayod makabangon.

SALUMA II.

Unsaon ko sa pagsangpit
Nianang masiga nga daw Bituon

Kong hilumon ko dakong kasakit
Hikalimtan ko kamatayon.

* * *

Bisan musubang ang Adlaw
Nga magahayag sa yuta
Dili pa mao kana
Ang makalipay sa hunahuna.

* * *

Akó kang igapananglit
Sa akong pagpaninguha
Ang yuta ug mga langit
Naguol sa akong tinguha.

* * *

Ikaw mao ang bulak nga matahom
Nga nakigparang sa mga Bituon
Busa ikaw gianggaan
Dalaga kang labing bulahan.

* * *

Gikasinahan sa mga bulak
Ang kaanyag mo ug kaulay
¡Oh! babaye nga nakapahilak
Sa kasingkasing ko tiunay.

* * *

Ang kaputi sa imong panit
Ipananglit ko sa Azucenas
Nagadayandayan sa langit
Ang kalagnon mong mga hiyas.

SALUMA III.

May usa ka langgam
Nga nagahilak sa yuta
Tungod sa iyang gugma
Nga sa mga bulak giayran.

* * *

May usa pa ka langgam
Sa adlaw ug gabii nagtuwaw
Tungod sa iyang gugma
Nga wala tagda sa adlaw.

*
* *

Nagamahay si Punay
Mahatungod kang Tukmo
Si Tukmo walay kabudlay
Mao hinuon ang nagaprovecho.

*
* *

Nagamahay si Alimukon
Mahitungod kang Antulihaw
Kay siya pa ang nakaangkon
Gibuhat niya ang pakaulaw.

*
* *

Inday pamatia gani
Ang awit ni Alimukon
Nga sa kaanyag imong nabihag
Ug sa gugma buot paulipon.

*
* *

Gani si langgam Punay
Sa tanan oras nagahilak
Mao ra ang iyang kalipay
Ang katahom sa mga bulak.

*
* *

Sa imo Inday kahamis
Ang kalanggaman naniba
Kay ang imong katam-is
Nagpamilit sa ilang baba.

*
* *

Sa piyuos pa ikaw nga bulak
Ako kang gialimahan
Sa mga luha gibisibisan
Aron ang pagtubo dili malangan.

*
* *

Ari na ako pinalanggang bulak
Mulupad na ang timawang Limukon
Kasingkasing ko magahilak
Kong sa uban langgam ka sibaon.

DONDONAY

Maayo pang isakaysakay

Sa lawod maglingawlingaw
Aron ang buot malipay
Sa hilabihang mga kamingaw

* * *

¡Ay! Dondonay
Langgam nga makalit
Nga sa halwa
Wala manamilit
¡Ay! unsa bay imong naingnan
Ug ginabati mong mga kasakit.

* * *

Sa kiyabog pa ikaw langgam
Ako kang ginapalangga
Ginapakaon ko ikaw sa palad
Ug kanako karon ikaw mubiya.

SALUMA IV.

MILIGOY

Didto sa kalawran
Naglayag ang punting
Malinaw ang dagat
Subasko ang hangin.

* * *

Kulatingkulirong
Sulusambingay: hitot, hayay
Mamatay si Inday
Apan sa hinayhinay.

SALUMA V

Ikaw ba ang tubig nga matin-aw
Nga makabunyag ning kasingkasing
Kay gani ang bato sa linaw
Nanggamot ug nanalingsing.

* * *

Buot unta ako maligo

Niadtong tubig sa panas
Tuburang nagadaligdig
Makahatag maayong lawas.

—

Atuay tubig sa bukid
Nga sa patag nagadaligdig
Kong mahaadto ang isda sa dagat
Mahimong burod sa tubig.

—

Sa paggikan ko sa bukid
Nag-alindahaw nag-ulanulan
Midayon ako salom sa tubig
Aron dili ako mahumod sa ulanulan.

—

Kining ulo ko Inday nalibog
Buot ko unta hilihuran ang bukid
Kay kuhaon ko ang gamot sa tun-og
Ug ibton ko ang lingtunganay sa tubig.

—

¿Gining wala ka ba musalig
Sa akong pagkadiyutay?
Sugua ako pagkuha ug tubig
Kay dad-on ko pati atabay.

SALUMA VI

DUPLO

Kong matuod kang nahagugma
Sumalom ka sa ilalom sa linaw
Dili ka gayod mutunga
Kong dili mo madala ang gamot sa Adlaw

—

Kong buot ka, iyo, mangasawa
Atuay balay namo ayuha
Ayaw pagtakgusa sa ulay
Takgusa lamang sa imong laway.

—

Kong buot ka, iyo, mangasawa
Atuay balay namo ayuha

Ang atop niya kugon
Alisdi sa pakog limukon.

—

Kong buot ka, iyo, mangasawa
Atuay balay namo ayuha
Ang salog niya pulos kawayan
Alisdi sa lunsay bulawan.

SALUMA VII

Ako, Inday, namatay na
Ug gilubong sa pinong bunbon
Sa paghinumdom ko sa gugma
Sa hinanali ako mibangon.

—

Dili ba ako, Inday, patay na
Sa lubnganan nimo biyai
Mibalik ako dinhi
Kay makighuman sa pakigsulti.

—

Kong pananglit mamatay ka
Akoy palubong pag-una
Hapin ako sa mga kasakit
Sa limbong sa mga kainit.

—

Ako ang ilo nga tuwapos
Nga nag-usara ning kalibutan
Apan kining gugma kong bug-os
Ipurongpurong ko sa imong lubnganan.

—

Kini, Inday, akong pag-asoy
Wala gayod ing bakakbakak
Kong pananglit ikaw mahaispidno
Akoy muona sa pag-ambak.

—

Sa ako, Inday, namatay na
Gihatod na ako sa lubnganan
Ang kasakit nagalakad na
Mga pag-ampo maoy nakulang.

—

Magbasol ka ra Inday ugaling
Kining gugma imong ginabiyaan
Pagahilakan ra nimo sa kasingkasing.
Kong imo ako hinumduman.

—

Hinumduman ra nimo ugaling
Sama sa sinilas nga bakya
Nga imong pagagamiton
Kong mabasabasa ang yuta.

SALUMA VIII

¿Diin ka gikan kahayag?
Ihunong ang imong paglupad
Kahayag ¿diin ba ikaw gikan
Halayo ba ang balaktasan?

—

Kahayag sumulod ka una
Sa mga rejas niining carcel
Kay ang kayugot sa hunahuna
Igasulat ko niining papel.

—

Dugay na ako sa pena
Sa pena sa pinitencia
Lawas ko maltratado
Tungud lamang kanimo.

—

Ako ang alaut karon
Sama sa laya nga bagon
Nanggamot sa mga kasakit
Namunga sa kamatayon.

—

Akoy kailo nga lumbay
Salingsing sa pobring kahoy
Kon dunay muagi musikway
Sanglit kay makalolo-oy

—

Inday kon ikaw pa
Ang nag batun ni-ining mga kasakit
Sa adlaw ug sa gabii mag panghupaw ka

Hapit kabutun mo ang langit.

¡Oh! Bathala sa langit
Ug mga elementos
Tabangi buligi
Sa dautan mga signus.
Apan unsa-on ko man
Palad ko man kaha
Signos nga dautan
Dala sa pagkabata

SALUMA IX.

Kutob sa pag silang
Pagsilang pag-ulpot
May usa ka palad
Nga nagsisinukot
Ang pulong sa palad
Parutpot pag bayad
Ang pulong sa tigi
Parutpot pagbayre.

Asa ko pangitaa
Ang binugkos nga tubig
Kong sa mga pangpang
Sahata-as nga bukid
Suba nga ma-umpas
Nga ginaniwangan
Niining akong lawas.

Ang balangay sa amo
Makuli talikdan
Kay magahilak si Nanay
Kong akong biya-an
Si Nanay pa daw
Sa wala ako dinhi
Hilak ang gibuhat
Sa adlaw ug gabii.

Lakatlakat na

Lakat na Milindres
Pamiling pangita
Sa lain nga pares.

—

Rosas pangdan sa baybayon
Bulawan nga dili mabasing
Tan-awá ang kasingkasing
Larawan sa kamatayun.

—

Kasingkasing ko samad na
Gilagbas pati atay ko
Saksi ang makaluluoy nga apdo
Nga hapit ikamatay ko.

—

Bitaya ako bitaya
Kuha-i ning ginhawa
Awat man ako mabuhi
Makaulang sa imong pinili.

—

Pastilan Rosano
¿Unsay gihilakan mo?
¿Tungud ba sa bungsod
Nga naguba sa bagyo?

—

¡Oh! Tatay ¡oh! Nanay
Nga akong talamdon
Ang tanan ninyong sugo
Akong pagatumanon
Kamahal sa dugo ninyo
Nga akong na-utang
Sa pag-dala-dala kanako
Sa siyam ka bulan.

SALUMA X

—Didto niadtong bukid
May dakong balay
May matin-aw nga tubig
Nga naga-agay-ay.

—

—Ang ilang mga tanum
Lasuna ug Sibuyas
Granada ug kadlum
Ug mga ipupunlas.

—May dakong kaingin
Sa humay gipugsan
Gidugmok sa hangin
Pati abakhan.

—Nagahilak ang tag-iya
Sa iyang kabudlay
Sa pagtan-aw niya
Mga tanum nahapay

—Ug siya nagamahay
Sa kabangis sa langit
Mipauli sa iyang balay
Naluspad sa kasakit.

Ang pulong sa lalaki
Sama sa balagon
Patay na ang puno
Kaput lamang gihapou.
Ang pulong sa babaye
Sama sa kamute
Mugamot matu-ud
Apan dili firme

Dili ko sa pagunsa
Dili ko sa pagtamay
Ang pulong sa lalaki
Matam-is daw kamay.
Ang alaut nga babaye
Nga ilang ginasapnay
Sa pagkahulog pagkapildi
Mukatwa sila mubiaybiay.

Ang gugma sa babaye
Sama lamang sa baha

Mugamut matuod
Apan halimbawa.

—

Ang sapi nga pagautangon
Hibayran maimpas dayon
Makautang kita ug kabubut-on
Makabayad utangan gihapon.

—

Salampati nga maputi
Nga nagdala ug hilo
Ang dughan kong nagisi
Maluoy pagsursihan mo

—

Maga-unsa man kita
Kabus niining palad
Ubus sa ngatanan
Nga mga bukad.
Apan ¡hay !hay! Intoy
Mahinumdum ka gayod
Kong ako mawala
Sa atong amistad.

—

May usa ka babaye
Naligo sa salog (suba)
Tulo ka dakong bato
Ang iyang gipanlugod.
Nagkabuakbuak
Nagkadurugdurog
Wala gayod mataktak
Ang buling sa liug.

—

May usa ka babaye
Simaka sa bunga
Nahulog ang tapis
Nahulma ang letra.
Kong deletreahon
Se-o-ko se-a-ka
Kong pronunciahon
Biscocho de Caña.

—

Abá-aba, abá
Mamatay ná sa pustura
Usisahon mo siya
Taspukan nga lalakiha.
Aba-aba, aba,
Pustura nang pustura
Kong hilamon ang bulsa
Walá gayod kuarta.

—

Lastima gud intoy
Ayaw salig laum
Nga nagtawatawá
Nga nag yuhumyuhum
Kay bisan ako maitum
Dili maayo ug nawong
Dili gayud mubuot
Kong dili tuyuon.

—

Lastima gud Inday
But-a na ako
Dili ka mag alog
Dili ka magbayo
Kong pananglit makakuha ang bubo
Imo ang ikog ako ang ulo.

—

Lastima gud Intoy
Kong mangasawa ka
Pagtigum ug tungaw
Nga usa ka garrafa
Usa ka garrafa
Usa ka garrafon
Ikadto kang Nanay
Ikadi sa akon.

—

Ikis, ikis, ikis, ikis tamburikis
Estudiante ug dili pinikit ang kalsunis
Maoy gikasub-an ning akong buot
Estudiante ug dili nagapatubo ug bungot

—

Pastilan gud Intoy kong ikaw mangasawa

Paglataylataya ang paklan sa sab-a
Kong makalatay ka sa paklan sa sab-a
Ang lawas ni Inday pagdaladalaa.

* * *

Kamingaw ning kagabhion
Mahayag ang bulan pati mga bituon
Huyuhoy sa hangin dala ang kamingaw
Hinumdumi ako hikalimti ako ayaw.

* * *

Kining lawas ko dili god baligya
Tuyo sa buot mo nga magkinadakada
Bisan magbagyo ug magbahabaha
Muanhi ka Intoy manulti sin buwa.

* * *

Ako ang dalaga nga tipangasaw-on
Dili ako mubuot sa mga lungsuranon
Kay kailo sa dalagang bukidnon
Kong ilang maasawa ilang ulipunon.

* * *

Kutob muabot ang kuarta nga kunant
Ang mga lalaki pulos na singsingan
Maoy nakasisti kong pagatay-an
Mudukdok sa uling ilang pagahinisan.

* * *

Mga kalakinhan pasagdon gud kamo
Ang tabas sa kalsunis usba na gud ninyo
Mub-a na kanang inyong amerikana
Kay dili kamo pari nga magasutana.

* * *

May usa ka lalaki giabut sa gugma
Miadto sa bulak nga nagausara
Pagabut sa amahan midangat siya
Wala man karuyaga gitaban lamang niya.

SALUMA XI

Biyai ako biyai
Biyai sa kuhit mingaw

Nakadakop akog pagi
Gilabog sa isdang kiyampaw.

* * *

Ako ania dinhi
Mauton ako ug agi
Ayaw tigsubay suli
Maluoy tabuntabuni.

* * *

Si Inday nga walay kaluoy
Kanako napapaghilak
Ngani ang patay nga kahoy
Miaccion sa pagpamulak.

* * *

Hangyuon dili itugot
Pangayuon dili ihatag
Tapat kawatkawaton
Mahamutang sa walay bayad.

* * *

Akoy dili dinhianon
Nagpundo sa inyong natad
Kong duna akoy hangyuon
Ayaw intawon pamalibad.

* * *

Kutob mamatay si Kukok
Midihan nga walay wakwak
Babaye maoy nagataok
Ang lalake maoy nagaputak.

* * *

Pagbantay panukadsukad
Kay dunay akong igalapdos
Kong dili ka mahadlok masamad
Apan bation mo ang mga kahapdos.

* * *

Bantog na man ako kay pobre
Gitan-aw mo nga nagbahagbahag
Makapugas ra akog mais
Muanhi ra ikaw sa pakig-anag.

* * *

Ang pagdili mo kanako

Gitan-aw mo nga walay baboy
Unya kong ako kang higabaan
Magatikoko ka sama sa hunsoy.

* * *

Akoy nagabungsod
Sa taliwala sa bukid
Sa una kong pagbukad
Nagubot ang tagilungsod.

* * *

Akoy magtanom ug saging
Sa bukobuko sa kabaw
Matuba kang saginga
Kong maihaw kanang kabawa.

* * *

Ako si talamayon
Gipugas nga wala mabuhi
Maayo pa si Ohong
Kay miturok nga walay binhi.

* * *

May usa ako ka buok kabaw
Dominggong tanan ihaw
Unya kong dili ako kahalinan
Iuli ko sa tugwayanan.

* * *

Gihigot ko ang akong kabaw
Didto niadtong bukid
Kinsa kahay nag-among-among
Ang sungay gibalhin sa kilid.

* * *

Akoy dili tawo dinhi
Tawo sa kainsikan
Dili mukaon sa karni
Mukaon sa ulog pawikan.

* * *

Sa bukid sa Almeria
May buta nga largabista
May kimay nga maninista
May pungag nga flautista.

* * *

Akoy magtanom ug sintimos
Sa bukobuko sa kabaw
Mamunga pulos kasahos
Magaiskirima ug ang bahaw.

* * *

Akoy magtanom ug buyo
Sa bukobuko sa kabayo
Mamulak pulos panyo
Tagana sa pagkaminyo.

* * *

Pagkamaayo mong ulitawo
Nalukop sa pulos panyo
Unya sa pagkaminyo
Bahag na lamang ang ipanyo.

* * *

Iti imong hunahunaon
Ug imong isipisipon
Buot kanang mangasawa
Wala ka ganiy ipasaya.

* * *

Didto sa lubing layog
Nagasalag si balod
Kining iring makirag
Gikawat ug gibadbad.

* * *

Sa paggikan ko sa amo
Maoy pagpanubang sa bituon dagko
Sa pag-abot ko sa inyong balay
Nanubang ang bituong gagmay.

* * *

Halayo niadtong amo
Tiaw ba niadtong bukid
Ang dalan nga naglikoliko
Giantos ko ug tutakilid.

* * *

Kining akong pag-anhi
Pati panuawduaw
Kaubanan ug dili kaubanan

Giabot ako ug mga kahidlaw.

* * *

Salamat kay kita nagkita
Magbaylo kitag sinina
Dili ko punlasan sa suwa
Punlasan ko sa mga luha.

* * *

Salamat kay nagakita
Magbaylo kitag sinina
Ang imo dili ko dunuton
Kay balunon ko sa kamatayon.

* * *

Dili kamo magyubit
Kay magsama kitag panit
Labi na kong adto sa ngitngit
Ang ngipon lamang maoy magngiit.

* * *

Wala ka ba mahanumdom
Sa gitanom ta kanhi nga kadlom
Nga bisan patay na ang lindog
Ang baho mao lang gihapon.

* * *

Ang gugma sa babaye
Sama sa balagon
Bisan mamatay na ang lawas
Bilikis lang gihapon.

* * *

Ang dungog sa babaye
Sama sa "garrafa"
Nga kong mabuak na gani
Dili na gayod masulda.

* * *

Ako ang dili tagadinhi
Walay higala ug mga pariente
Apan ingon ako sa tagadinhi
Kay daghan kanako muabi-abi.

HARITO (I)

Kining among mga lanhan
Inyo untang panalanginan
Aron sa kaayuhan
Sa akong mga ginsakpan.

* * *

Maluoy dili ninyo kuhaan
Kining akong ginsakpan
Labing maayo nga inyong dungagan
Sama niining kadaghanan.

(I) Ang mga Tambalan kun Baglan da ang magaawit niini sa panahon nga ang lungsod magaagulo sa sakit ug kamatay sa mga tawo. Pagaawiton nila kini uban ang dakong pagtahod dinuyogan sa kitara nga magahuni sa Harito. Sa ika 2 sa Hulio sa tuig 1909 tungod sa pagdagsang sa sakit nga Colera, ang mga Tambalan sa Agpangi-Naval, ug Talahid-Almeria, Eduardo Amoto ug Candido Habuen nanaghimo sila usa ka dakong kumbira nga ginganlan PAGIKAN. Usa sa mga PAGIKAN nga tinambungan sa kapin sa 500 ka tawo mao ang gihimo ni Eduardo Amoto sa sabang sa suba sa Bagongbong kinabulagan sa Almeria ug Naval. Bisan diin suoka sa Pilipinas kong muabot na ang sakit kun kamatay sa mga tawo mamalik sa pagkadiwatahan hangtod ang mga tawong maalam ug maligdong.

Salamat sa mga nanagtaho kanako nakatigom ako sa mga ngalan sa ilang mga ANITO: Halangdon-Bulahan, Tumindok, Tagyuta, Makapagtong, Kabaylanan, Himimhim, Haring-Pinatikan, Agtang-Tumaw, Kilisan-Bulan, Makaantaw, Makasahid, Ukoy, Aghoy, Dato-Lauron, Kataw, Mariang-Maglusay ugb. Sa laing basahon nga buot kong himoon balikon ko ra ang paghisgot ug pagsaysay ning mga butanga kay ang tuyo ko lamang sa paghipos ning mga awit kun balak nga bukidnon kun lungsuranon mao ra ang paghatag maayong kahigayonan sa mga tawo nga magatuon sa mga batasan, kaalam ug kaagi sa atong lungsod.

KULILISI

Longgaremos la madre mia
Bastante la comerdura
Unsa kining bulaka
Hay bulak sa Kulalisa
Maluoy ipagula na
Maniba ang mga tamsi
Sumaka ug dumayon ka
Sa vino nga uminum ka
Botilya sa baybayon
Nangita kang tulumbayon
Lupad na papel palaran
Panungsong sa kahanginan
Salampati nga walay apdo
Pagbantay sa paglupad mo
Ang kahoy nga tugdunan mo
Malaya walay siguro.

*
* *

Longgaremos si mangga
Si madre, ay si madre
Sa longgarimos.

*
* *

Owak, owak, owak,
Buelan uno, buelan dos
Buelan tres, buelan cuatro
Buelan, buelan, buelan.

*
* *

Pasaremos la madre mia
Bastante la comerdura
Naglakat ang heredero
Nangita sa iyang herencia
Kaanindot nianang bulaka
Daw bulak sa Kulalisa
Bitbita ayaw pagdad-a
Pañuelo nga ginagasa.

*
* *

Mentes billako
¿Quien lo mató?
Mató matarás compuesto
Soy dolorido billaco
En este real circulo
Voy a echar duplo.

* * *

Alimango sa suba
Gipasol ko wala makuha
Pasol akong gipaonpaon
Alimango wala kumaon!

* * *

Akong giusok-usokan
Akong gibunuanan
Wala dangtig bulan
Mihuot sa bunuan.

* * *

Señores kong dili kamo mutuo
Sa kadako sa alimango
Akong gibarabara
Ug gidangawdangaw
Sama sa simbahan sa Danaw.
Ang paak pito ka tawo nagaagak
Nanga-ahat.
Gipamalian pa gani sa hawak.
Ang kamoy pito ka tawo nagaganoy
Giguroyguroy
Gidaog niadtong tawong makaluluoy.
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

May lubi akong kalibkib
Gitanum ko sa hagdanan ni David
Gipapananggutan ko kang David
Kapituan ang iyang lakob
Mananggiti si David kong musaka
Manananggot siya kong manaog
Paghisaka niya sa tungatunga
Nahayabu ang iyang tuba

Señores kong dili kamo mutuo
Sa tuba nga nahayabo
Kapunduhan na ug barko
Kalundan na ug baruto.
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

Nakabati akog sugilon
Sugilon gikan sa bukid
May nagaihaw ug ibid
Ang tambok pito ka bakid
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

Nakabati akong sugilon
Sugilon gikan sa Argaw
May nagaihaw ug langaw
Ang tambok pito ka tadyaw.
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

Nakabati akog sugilon
Sugilon gikan sa Sugbo
May nagaihaw ug ba-o
Ang tambok pito ka barko.
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

Nakabati akog sugilon
Sugilon gikan sa silong
May nagaihaw ug lagong
Ang tambok pito ka sugong.
¿Adoremos por eso?
¡Sigue por otro!

* * *

May baboy sa bukid
Nagpahit sa ginhagunoy
Darapit, darampinanday
Pinanday pinandaitan

Daitan darantinabog
Tinabog bugantiskalaw.

* *
*

Kulilising Hari
Ang maayo niiñi
Magsunod kamong tanan
Sa ipamulong sa Hari
Kulilising Hari
Labing maayo
Nga sundon ta sa labing madali.

*
* *

Tiso nanisotiso
Sota nanutasuta.

*
* *

Pasutis kining pasutis
Diin pamasutisa
Didto pamasutisa
Sa gipamasutisan ta.

*
* *

Paruliro paruliruli
Diin pamaruliruha
Didto pamarulirulihа
Sa gipamarulirulihan ta.

*
* *

Alawihaw nga alawihawi
Diin pangalawihawa
Didto pangalawihawa
Sa gipangalawihawan ta.

*
* *

Diin kining kagingking
Dala sa nangagingking
Diin pangagingkinga
Didto sa gipangagingkingan ta.

*
* *

Diin kining sapin sapatos
Didto sa nanapin sapatos
Diin panapin sapatusa
Didto panapin sapatusa

Sa gipanapinan sapatusan ta.

* * *

Hagbon nakadiwatdiwat
Binara binariwari
Kapit (tacla) ngaw

* * *

Kulilising Hari
Entre velación
Juego de composición
Ang mga kulilisi
Ug mga kulilisa
Manglingkod na unta
Aron gayud matukod
Kining diyutayng kalipay
Nga pagaharian
SA HARIHARI
Aron ipahinungod
Niadtong nawala na
Nga maoy hinungdan
Ning atong panagdula
Hay kulilising Hari
Karon kay sugdan ta na
Ang panagdula
Hay kulilising Hari
Karon pagadulaon ta
Ang Karagatan.

* * *

Bitbita ayaw pagdad-a
Panuelo nga ginagasa
Iyawat da kana kanimo
Handumanan sa dugayng tiempo.

REQUIEM ETERNAM DONA EIS DOMINE

Sa lakad ko Inday nga mga pag-antus
ET LUX PERPETUA LUSITI
Kanimo ako magpakatapus
Lupad panyong palaran
Panungsong sa kahanginan
Maoy imong tugdunan

Kang Inday tulumbanan.
¡Hay! Delamar (Ilabay ang panyo)

* * *

¿Unsa ba kahay hinungdan
Nga sa panyo ako ginalabugan?
Panyo bumalik ka didto (Ibalik paglabay)
Kay ang tuyo dili mahimo.

* * *

¡Santa Filomena pag-antuson mo
Ang imong mga kastigo
Kay gani ang atong Ginuo
Gihampak, pito kalibo.

* * *

Lupad papel palaran
Sumungsong ka sa kahanginan
Ang imong pagatugdunan
Ang numero kuadro
Aumentan banderaw
Dismontan timunaw. (I)

(Dinhi magatubagtubag ang lalaki ug babayi hangtud kong kinsay kabsan kanila sa balak. Ang tubagtubag ni LUIS-PINAY sa Primera Parte ning basahuna, ang kang INDONG-TINANG, mga awit ug mga SALUMA maoy madaling pagagamiton ning dulaa. Among itambag sa among mga igsuon nga biyaan na unta nila kining buhata; nga maoy pagakahigayunan sa mga malaw-ayng buhat ug ingon man usab sa mga namatyan dili unta sila mutugot ning buhata nga ginabiyaan na sa mga tawong maalam)

TULISAN—Amigo pahawa na diha
Sa kampo ayaw pakita
Sa pagtanaw ko kanimo
Gabon ka lamang sa yuta.

---

(1) Ngalan sa mga numero: 1, pluma; 2, arrodillado; 3, trillado; 4, cuadrado 5, killao; 6, timunaw; 7, bandiraw; 8, encadinado; 9, simunaw; 10, disimunaw.

BANA—Ako dili mupahawa
Bisan putlan sa dila
Ako dili mutindog
Bisan putlan sa liog.

—

TULISAN—Bahawa na diha amigo
Kay ang asawa dili na imo
Tinuyu-an sa buot mo
Nga wala mo bantayi pag-ayo.

—

BANA—Kinsa bay imong hidunggan
Asawa pagailugan
Ikaw ba ang gibiluhan
Sa pulta mayor sa simbahan?

—

TULISAN—Wala ba ikaw mahibalo
Sa akong pagka-isganan
Laruton ko ang imong talinga
Kay ilapdos ko sa imong dalunggan.

—

BANA—Wala ba usab ikaw makasabut
Sa akong kabaskuganan?
Gani ang pangpang sa Bantayan
Giguyod ko sa kabungturan.

—

TULISAN—Wala ba ikaw makasabot
Sa akong kamaisganan
Nga gisulod ko ang ispidno
Nangurog ang kalibutan?

* * *

BANA—Amigo ayaw na tingpangandak
Kay magsama kitang lalaki
Latayon ko gani ang budyak
Ikuwintas ko ang imong tinai.

* * *

TULISAN—Wala gani ako mahadlok
Sa tagatuhod ang bungot
Ikaw ba ang akong kahadlukan
Nga nagaduwamos ka lamang.

VERDUGO UG DEFENSOR

VERDUGO—Tindog kinsay mga defensores
Sa pagpangitag mga rasones
Kinsay buot usa ka sumaria
Mangabot hangtod sa Espanya.
Porque soy valiente Verdugo
Katluan na ka tuig sa servicio
No hay defensa ni sufrido
Cuartesa el cuerpo.

* * *

DEFENSOR—¡Oh! tantas lastimas Verdugo
Basta ya quitar de amigo
Me muero vergonzozo
Tu eres arrepentido.

* * *

VERDUGO—Con mucho respeto
Me dan alma cerrado
Monarca, Juzgado
Causa delito.

* * *

DEFENSOR—Alto esa palma Verdugo
Mira que soy defensor
Antes que ponga el castigo
Grave gayod ka causa.

* * *

Didto sa bukid sa Monte
May balay nga medio casa
May tubo nga cañadulce
May kawayan nga medio caña.

* * *

Lakat, lakat tiil

(Dinhi managlantugi sama sa Tulisan ug bana nga giilugan sa asawa.)

Sunod lapalapa
Mangadto kita sa hardin
Mamupo sa mga bunga
Kong dunay mangutana
Ingnon sinugo sa gugma.

KATAPUSAN SA PRIMERA PARTE